

MODERN TÜRKİYE'DE SİYASÎ DÜŞÜNCE • CİLT 3
Modernleşme ve Batıcılık

İletişim Yayınları 805 • Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce 3
ISBN-13: 978-975-05-0043-5 • ISBN-13: 978-975-05-0003-9 (Ciltli Tk. No)
© 2002 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM
1-8. Baskı 2002-2020, İstanbul
9. Baskı 2022, İstanbul

SAYFA ve KAPAK TASARIMI Suat Aysu

DÜZELTİ Serap Yeğen

DİZİN Nihal Boztekin

BASKI Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

MODERN
TÜRKİYE'DE
SİYASİ
DÜŞÜNCE

CİLT 3

Modernleşme ve Batıcılık

iletişim

GENEL YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge
İLETİŞİM A.Ş. ADINA SAHİBİ Tuğrul Paşaoğlu
YAYIN KURULU Murat Belge, Tanıl Bora, Ahmet Çiğdem, Bağış Erten,
Murat Gültekingil, Ahmet Insel, Ömer Laçiner
EDİTÖRLER Tanıl Bora, Murat Gültekingil
YAYIN SEKRETERİ Bağış Erten
CİLT EDİTÖRLERİ BİRİNCİ CİLT
Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası:
Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi: MEHMET Ö. ALKAN
İKİNCİ CİLT
Kemalizm: AHMET INSEL
ÜÇÜNCÜ CİLT
Modernleşme ve Batıcılık: UYGUR KOCABAŞOĞLU
DÖRDÜNCÜ CİLT
Milliyetçilik: TANIL BORA
BEŞİNCİ CİLT
Muhafazakârlık: AHMET ÇİĞDEM
ALTINCI CİLT
İslâmcılık: YASIN AKTAY
YEDİNCİ CİLT
Liberalizm: MUSTAFA ERDOĞAN - MURAT YILMAZ
SEKİZİNCİ CİLT
Sol Düşünce: MURAT GÜLTEKİNGİL
DOKUZUNCU CİLT
Dönemler ve Karakteristikler: ÖMER LAÇİNER

MODERN TÜRKİYE'DE SİYASÎ DÜŞÜNCE

3. C İ L D İ N Y A Z A R L A R I

CENGİZ AKTAR • KAYA AKYILDIZ • MEHMET ALTAN • SUAVİ AYDIN • MURAT BELGE • ÖZLEM BERK • FATMAGÜL BERKAY • TANIL BORA • SELDA ÇAĞLAR • METE ÇETİK • Y. DOĞAN ÇETİNKAYA • GÖKHAN ÇETİNSAYA • AHMET ÇİĞDEM • METİN ÇULHAOĞLU • OĞUZ DEMİRALP • TANEL DEMİREL • SEÇİL DEREN • ZEYNEP DİREK • BAĞIŞ ERTEN • ÖZGÜR GÖKMEN • NİLÜFER GÖLE • IŞTAR B. GÖZAYDIN • TANSEL GÜNEY • NAZİM İREM • OSMAN KAFADAR • HASAN B. KAHRAMAN • ALPER KALİBER • BARIŞ KARACASU • KURTULUŞ KAYALI • UYGUR KOCABAŞOĞLU • ORHAN KOÇAK • EROL KÖROĞLU • MAHMUT MUTMAN • AYŞE ÖNCÜ • DOĞAN ÖZLEM • AYLİN ÖZMAN • FARUK ÖZTÜRK • BÜLENT PEKER • MİTHAT SANCAR • TAŞKIN TAKIŞ • BÜLENT TANÖR • İLHAN TEKELİ • SERDAR TEKİN • NİLGÜN TOKER • HİLMİ YAVUZ • LEVENT YILMAZ • MURAT YILMAZ

İçindekiler

Sunuş	13
İLHAN TEKELİ <i>Türkiye’de Siyasal Düşüncenin Gelişimi</i> <i>Konusunda Bir Üst Anlatı</i>	19
• <i>Ahmet Hamdi Tanpınar</i> OĞUZ DEMİRALP.....	24
• <i>Adnan Adıvar</i> KURTULUŞ KAYALI.....	36
MURAT BELGE <i>Batılılaşma: Türkiye ve Rusya</i>	43
• <i>Batı Dışı Modernlik: Kavram Üzerine</i> NİLÜFER GÖLE.....	56
AHMET ÇİĞDEM <i>Batılılaşma, Modernite ve Modernizasyon</i>	68
• <i>İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu</i> AYLİN ÖZMAN.....	74
NİLGÜN TOKER / SERDAR TEKİN <i>Batıcı Siyasî Düşüncenin</i> <i>Karakteristikleri ve Evreleri</i>	82
• <i>Halide Edip Adıvar</i> GÖKHAN ÇETİNSAYA.....	88

- **Hilmi Ziya Ülken**
TAŞKIN TAKIŞ..... 94

ALPER KALİBER
**Türk Modernleşmesini Sorunsallaştıran
Üç Ana Paradigma Üzerine**..... 107

HASAN BÜLENT KAHRAMAN
**Bir Zihniyet, Kurum ve Kimlik
Kurucusu Olarak Batılılaşma**..... 125

- **Batılılaşmanın Sosyo-politik Temelleri,
Düşünsel ve Toplumsal Yapısı**
MEHMET ALTAN..... 141

TANIL BORA
**Türkiye’de Siyasal İdeolojilerde
ABD / Amerika İmgesi**..... 147

METİN ÇULHAOĞLU
Modernleşme, Batılılaşma ve Türk Solu..... 170

- **Pertev Naili Boratav**
METE ÇETİK..... 174

MAHMUT MUTMAN
Şarkiyatçılık / Oryantalizm..... 189

- **Modernleşme: Parça mı, Bütün mü?
Batılılaşma: Simge mi, Kavram mı?**
HİLMİ YAVUZ..... 212

TANEL DEMİREL
**Cumhuriyet Döneminde Alternatif
Batılılaşma Arayışları**..... 218

- **Yahya Kemal**
TANSEL GÜNEY..... 222

- **Mümtaz Turhan**
TANEL DEMİREL..... 228

- **Şark'ın Sonbaharı: Geçmiş Ölürken**
LEVENT YILMAZ..... 239

TANIL BORA

- Milliyetçi-Muhafazakâr ve İslâmcı Düşünüşte
Negatif Batı İmgesi**..... 251

- **Mustafa Şekip Tunç**
NAZIM İREM..... 256

CENGİZ AKTAR

- Olmayan Avrupa Düşüncesi Üzerine**..... 269

FATMAGÜL BERKTAY

- Doğu ile Batı'nın Birleştiği Yer:
Kadın İmgesinin Kurgulanışı**..... 275

İŞTAR B. GÖZAYDIN

- Türkiye Hukukunun Batılılaşması**..... 286

- **Tarık Zafer Tunaya**
BÜLENT TANÖR..... 290

TANIL BORA - Y. BÜLENT PEKER - MİTHAT SANCAR

- Hakim İdeolojiler, Batı,
Batılılaşma ve İnsan Hakları**..... 298

- **Ahmet Ağaoğlu**
MURAT YILMAZ..... 304

- **Hüseyin Cahit Yalçın**
Y. DOĞAN ÇETİNKAYA..... 314

TANIL BORA / SELDA ÇAĞLAR

- Modernleşme ve Batılılaşmanın
Bir Taşıyıcısı Olarak Sivil Toplum Kuruluşları**..... 336

ÖZGÜR GÖKMEN

- 28 Şubat: Bir "Batılılaşma Restorasyonu mu?"**..... 347

OSMAN KAFADAR

Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tartışmaları..... 351

- **Hasan Âli Yücel**
AYLİN ÖZMAN..... 358

- **İsmail Hakkı Tonguç**
AYLİN ÖZMAN..... 368

SEÇİL DEREN

Kültürel Batılılaşma..... 382

- **Ekrem Akurgal**
SUAVİ AYDIN..... 388

- **Batılılaşma Karşısında Arkeoloji ve Klasik Çağ Araştırmaları**
SUAVİ AYDIN..... 403

ZEYNEP DİREK

Felsefede Modernleşmeci Düşünce..... 428

- **Türkiye'de Varoluşçuluk**
ZEYNEP DİREK..... 441

DOĞAN ÖZLEM

Türkiye'de Pozitivizm ve Siyaset..... 452

KAYA AKYILDIZ

Mavi Anadoluçuluk..... 465

- **Sabahattin Eyubođlu**
KAYA AKYILDIZ..... 468

- **Cevat Şakir Kabaağaçlı**
BARIŞ KARACASU..... 472

- **Nurullah Ataç ve Etkilenme Endişesi**
ORHAN KOÇAK..... 482

FARUK ÖZTÜRK

Cumhuriyet ve Ütopya..... 488

EROL KÖROĞLU

Türk Romanında Batıcılığın Yeri..... 499

ÖZLEM BERK

Batılılaşma ve Çeviri.....511

AYŞE ÖNCÜ

Üniversite Reformu ve Batılılaşma.....521

- *1933 Reformu ve Yabancı Öğretim Üyeleri*.....537

ATILLA LÖK - BAĞIŞ ERTEN

Kaynakça'ya Dair.....545*Kaynakça*.....560*Dizin*.....577*Seçme Metinler*.....593

Sunuş

*“Alem-i medeniyete iptida duhul esbab ve şeraitinin en birincisi bol şalvarı çıkarıp dar pantolon giymektir... Medeniyete kesb-i kemal etmek ise başına bir üstüvâne koymaktan ibarettir. Eğer içi boş ise bundan âlâsı olmaz. Zira asrın âsar-ı nefise ve nadiresini vaz ve hıfz edebilir.”**

Eski güzel günlerini (her ne zaman ve nerede yaşanmış ise) asla unutamayan karmaşık bir toplumun yaklaşık üç yüz yıldır süregelen bir hasreti var: “Batılılaşmak / Modernleşmek / Çağdaşlaşmak”. Kavramları günlük dile çevirmek gerekirse, en yalın ve en doğru ifadeyle bunun “daha iyi ve mutlu yaşamak” hasreti olduğunu söyleyebiliriz. Oysa sürecin kendisine, yani Batılılaşma ya da modernleşme olgusunun evrimine baktığımızda, hele bunu dünya bağlamında ele aldığımızda meselelerin bir hayli karmaşık olduğunu görürüz. Bu ciltte, anılan hasretin değişik açılardan düşünsel/ideolojik bir

değerlendirmesini bulacaksınız. Bu hasretin çeşitli ifade ya da eleştiri biçimlerini dile getiren Batı-Batılı-Batıcı; Avrupa-Avrupalılaşma-Avrupalılaştırma; asrılık-modernleşme-modernizasyon; muasırlaşma-çağdaşlaşma vs. jenerik terim ve kavramlara ve bunların ardında yatan semantik/semiyotik, siyasal/ideolojik anlamlara, bunlara yol açan tutum ve davranışlara, söylemlere; bunların toplumsal hayatımızın felsefeden siyasete, sanattan eğitime hayatın her alanına etkisini biraz daha iyi kavrayabilir/kavramlaştırabilir miyiz? Derlemenin sorunsalı kısaca böyle özetlenebilir. Böylelikle amaç, *Modern Türkiye’de Siyasî Düşünce* bağlamında Batılı/Batıcı/modernleşmeci düşünme biçimini toplumsal hayatın her alanına etkileri bakımından ve elden geldiğince tarihsel bir perspektif içinde irdelemeye yöneliktir.

Türkiye’nin modernleşmesi hem uzunca bir geçmişe sahiptir, hem de gecikmiş bir modernleşme deneyimi-

(*) [Teodor Kasap], “Tersine Terakki”, *Diyojen*, Sayı 16 (23 Mart 1871).

dir. Öyleyse bu gecikmişlik nasıl aşılacaktır; “yerel”le “modern” nasıl bağdaştırılacaktır, “biz”e ve “onlar”a ait olanların sentezi nasıl yapılacaktır, özel ve kamusal alanlar nasıl uzlaştırılacaktır? Ayrıca, Türkiye’nin Batılılaşma/modernleşme girişiminin temel eksikliği, yani tarihsel gelişme içinde kapitalist bir sosyo-ekonomik taban kurulmadan, ona özgü kurum ve davranışların adaptasyonunun, bir başka deyişle sanayileşmeden “modernleşme”nin, daha yalın bir ifade ile üretmeden tüketmenin ülkeyi içine soktuğu tıkanıklık nasıl aşılacaktır. Kaldı ki, kapitalizmle demokrasi, bilimsel düşünce, insan hak ve özgürlükleri, ergin kültür ve sanat ürünleri arasında çoğu kez varsayıldığı gibi açık ve önemli bir bağ var mıdır? Dolayısıyla yukarda anılan son derece doğal, haklı ve insanî hasretin gerçekleştirilmesi için nasıl bir strateji izlenmelidir? Elinizdeki kitap, bu soruların yanıtlarına cevap bulmayı değil, ancak cevapların bulunması için gerekli kritik düşünceyi ve geçmiş deneyimi irdelemek için gerekli zihin açıklığını özendirmeyi amaçlamaktadır.

Yukarda anılan insanî hasretin ifade biçimleri üzerinde biraz durulmalıdır. Nedir “Batı”? Niye bizim yönümüz yaklaşık üçyüz yıldır Batı’ya dönüktür? Kimi sözlükler, “Güneşin battığı taraf, memleketimiz yönüne göre Avrupa” diye tanımlıyor Batı’yı. Dünyanın düz sanıldığı dönemden kalma bir betimleme de olsa, bizim

batımız Avrupa gerçekten. Hasretimizi dindirmek için Avrupa’ya bakmı-sız, onun gibi olmak istemişiz. Batı’nın/Avrupa’nın kendisi de, kendisine benzetmek isteyenlerin ya da onun kendisine benzetmek istediklerinin bu genel hasretini “Avrupalılaşmak” olarak tanımlamış. Ya da bir zamanlar öyle tanımlamıştı: “Benim gibi olmalı, bana benzemelisin!”

Avrupa yaklaşık beşyüz yılda Avrupa oldu. Dolayısıyla 19. yüzyılın ortalarından itibaren, ister Rönesans, Reform ve Endüstri Devrimi’nin, ister kısaca kapitalist toplumun sonuçlarını/etkilerini kendine benzemeyen toplumlara yaymaya girişti. Bu etki ya da dönüştürme, siyaset alanında demokrasi, ekonomi alanında kapitalist üretim ve bölüşüm ilişkileri, kültürel alanda bilimsel birikimin düşünüş ve davranış biçimi ve hatta dinsel inancın (misyonerlik!) “başka” toplumlara empoze edilmesi şeklinde ortaya çıkıyordu. Bu olguya Avrupalılaşma ya da Avrupalılaştırma denildi. Esas itibarıyla 16. yüzyılda başlayan ve 19. yüzyıl sonlarında zirveye çıkan ve temelinde Avrupa’da oluşmakta olan üretim biçiminin yani kapitalizmin itici gücü olan bu yayılmanın başka bir adı daha vardı aslında: Kolonizasyon ya da sömürgecilik. 20. yüzyılın ortalarına kadar, sömürgeciliğin doğrudan ve dolaylı biçimlerine, İngiliz, Fransız, Alman patentli türlerine tanık olundu. Bir yandan Avrupa kendi doğusunu ve batısını dönüştürürken, Batı-dışı dünya da, anılan hasretini

gerçekleştirmek, daha mutlu yaşayabilmek, bir anlamda Batı'yla baş edebilmek için Batılılaşmak, Avrupalılaşmak isteyecekti. Bu etkileşim Batı'ya da, Batılılaşmak isteyenleri de ekonomik, toplumsal, siyasal ve ideolojik düzlemlerde değiştirdi, dönüştürdü. Bu etkileşimin ya da gerilimin, daha açık bir ifade ile kapitalist üretim ve bölüşüm ilişkilerinin yarattığı iki dünya savaşından, sömürgelerin uyanmaya başlamasından sonra Batılılaşma/Avrupalılaşma kavramlarının yerini modernleşme/çağdaşlaşma kavramları alacaktı. Batılılaşma ya da Avrupalılaşma kavramları hem cazibesini yitirmiş, hem de Avrupa'nın dışında başka Batı ya da Batılar ortaya çıkmıştı. Hasretin yeni adı artık farklıydı: Modernleşme. Bu değişiklikte şu iki olgunun rol oynadığı söylenebilir: Birincisi, kapitalist sömürünün de, kültürel etkilemenin de biçimleri değişmişti. Üstelik modernleşmenin tek biçiminin Avrupa'nın yolunu izlemekten geçtiği konusunda kuşkular belirmişti. Yeni paradigmanın adı modernleşme/çağdaşlaşma idi artık. Modernleşme konusunda yeni kuramlar, yeni yöntemler geliştirildi; tartışıldı, değişik ülkelerde farklı stratejiler uygulamaya konuldu.

Yaklaşık bir kırk yıl kadar iki kutuplu dünyanın hassas dengesinde zaman geçirildikten sonra, Batı'nın (coğrafi değil, sistemik olarak) yeni bir hurucuna tanık oluyoruz. Buna artık ne Batılılaşma/Avrupalılaşma ne de çağdaşlaşma/modernleşme deni-

yor. Onun adındaki efsun daha iddialıdır: Küreselleşme. Bu yeni olgu, Batı'nın kendi dışına dayattığı yeni bir ilişkiler setidir. Önceleri "asrileşmek/Garphlaşmak", daha sonra "modernleşmek/çağdaşlaşmak", şimdilerde ise "globalleşmek/küreselleşmek" isteyen yada buna zorlanan bir toplumda, moda değimle "önümüzü görebilmemiz" için geçmişteki deneyim ve birikimimizi, siyasal-ideolojik planda irdelenmek, değerlendirmek gerekiyor. Bu cilt işte esas itibariyle bunu yapmaya çalışıyor. Her alanın ya da konunun kapsandığı gibi bir iddia söz konusu olmadığı gibi, değinmelerin ve çözümlemelerin kesin doğruları ortaya koyduğu gibi bir iddia da söz konusu değil kuşkusuz.

Batılılaşma/modernleşme başka toplumlar için olduğu kadar toplumumuz için de özünde bir değişim ve gelişim sorunudur. Her değişim beraberinde özlenen gelişmeyi getirmediğine göre, sorunun değişim ve gelişim gibi iki farklı düzlemde irdelenmesi kaçınılmazdır. Bunun için de belki öncelikle "modernite projesi"nin kuramsal bir değerlendirmesi yapılmalı; "modernite" kavramı üzerinde durulmalıdır. Özellikle "modernite"sini kendi iç dinamiklerinden ziyade dıştan gelen etkilerle biçimlendirmeye çalışan bir toplumda bu değerlendirme daha da önem kazanmaktadır. O zaman şu soru akla gelmektedir: Türkiye'nin modernleşme bağlamında bir özgüllüğü var mıdır? Deneyimleri başka toplumların deneyimlerine ne

ölçüde benzer ya da benzemez? Böyle bir sorgulama ister istemez, Batıcı siyasi düşüncenin ölkemizde geçirdiği evrelerin ve ortaya koyduğu özelliklerin irdelenmesini, Türk modernleşmesini sorunsallaştıran paradigmalaraın açmılanmasını gerektirir.

Batılılaşma/modernleşme serüveni ekonomik ya da toplumsal tek bir boyuta indirgenemediğine göre, zihniyet ve kimlikleri biçimlendirme işlevinin de üzerinde durulmalıdır. Batılılaşmanın bu yönü, yani kurum, zihniyet ve kimlik oluşturma sürecinin değerlendirilmesi konuya yeni boyutlar getirecektir.

Gerçi Türkiye'nin bir Batısı hep olmuştur ama bu aynı Batı değildir. "Hangi Batı?", daha doğrusu, "ne zaman ve niçin o Batı?" sorusunun da yanıtlanması gerekmektedir. Kaldı ki solun, sağın, muhafazakârlığın ve liberalliğin Batı'ya bakışı farklı olmuştur. Batılılaşma/modernleşme olgusu bu farklılıkların çözümlenmesiyle daha iyi anlaşılabilir. O kadar ki, Batı'nın Doğu'ya bakışı, kısaca "oryantalizm" de bu sorgulamanın dışında bırakılamaz. Doğu-Batı sorunsalının felsefeye, hukuka, eğitime, kültüre, üniversiteye, kadın imgesinin kurgulanışına varıncaya değin etkilerinin ayrı ayrı sorgulanması gerekir. Bu ciltte elden geldiğince bunlar yapılmaya çalışılmaktadır. Kuşkusuz farklı duruşları, bakış açıları olan değişik kuşaktan aydınların ve biliminsanlarının kendi düşünsel/ideolojik perspektifleri ve sınırları çerçevesinde.

Türkiye'nin Batılılaşma/modernleşme çabaları, arkeolojiden, sosyolojiye, ütopyacı düşünüşten iktisata, pozitivistimden maddeciliğe her alanda izler bırakmıştır bu izlerin sürülmesi bir yandan Osmanlı/Türk Batılılaşmasının niteliğinin, diğer yandan anılan alanların ve konuların epistemolojik ve ontolojik anlamda daha iyi kavranmasının yolunu açacaktır. Bu çabaların sonuçta Batı'yı ve kendimizi daha iyi tanımamıza vesile olabileceğini inkâr etmek mümkün müdür?

Bu çabayı geçmişte sürdürmüş ya da halen sürdüren, benzerleri giderek seyrekleşen, Adnan Adıvar, Ahmet Hamdi Tanpınar, Tarık Zafer Tunaya, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Halide Edip Adıvar, Hilmi Ziya Ülken, Pertev Naili Boratav, Yaşar Kemal, Mümtaz Turhan, Mustafa Şekip Tunç, Ahmet Ağaoğlu, Ekrem Akurgal, İsmail Hakkı Tonguç, Hasan Âli Yücel, Sabahattin Eyubođlu, Halikarnas Balıkcısı, Ahmet Hamdi Başar gibi bilim, düşünce ve sanat insanlarımızın Batılılaşma/modernleşme bağlamındaki düşünsel/ideolojik katkıları ya da etkilerini irdeleyen yazılar da çerçeve içinde ana temaların arasına serpiştirilmiştir.

Yukarda anılan eski hasret zaman içinde "Batıcılık" diye bir "meslek", "Batıcı" diye bir tipin de yaratılmasını beraberinde getirmiştir. Her ne kadar bağımsız bir akım olarak örgütlendiğini söyleyemesek de bu düşünce çizgisinin ya da siyasi duruş ve tercihin her yönüyle Batı'ya (özellikle Batı Av-

rupa'ya) benzemeyi özleyenlerin de-
ğişmeci/gelişmeci ekseninden, Ba-
tı'nın kimi üstyapısal kurumlarını,
davranış biçimlerini benimsemeyi
amaçlayan bir tercihler skalasına de-
ğin farklı tezahürleri olmuştur. Bu te-
zahür farklılığından olsa gerek birin-
cilere "gerçek Batıcı", ikincilere ise
"taklitçi" yaftaları bile yakıştırılmış-
tır. Batılı ile Batıcıyı ayıran temel kısı-
tasın, Batı'ya nasıl ve ne kadar benze-
nileceği konusundaki ayrımla, bu dö-
nüşümü kimin yapacağı konusunda-
ki tercihte saklı olduğu söylenebilir.
Daha da önemlisi devlet ve siyasal
elitler eliyle gerçekleştirilecek bir dö-
nüşümün, Batılı bir toplum ve birey-
ler değil en çok Batıcı tipler yaratabi-
leceği ve bunun da Batılılığın özüne
aykırı olduğu ileri sürülebilir.

"Batı", siyasal/ideolojik kültürü-
müzde çok eski bir düşman, Hıristi-
yanlar yada zenginler kulübü; tekni-

ği, medeniyeti alınacak ama harsına,
kültürüne sırt çevrilecek bir referans
çerçevesi; sömürünün ve emperyaliz-
min somutlanmış biçimi olmaktan;
hakların ve özgürlüklerin kâbesi, ye-
gane uygarlık timsali, onun gibi olun-
ması istenilen/özlenen bir ütopya ol-
maya kadar çok değişik anlam ve
kavramlaştırmalara konu olmuştur.
O kadar ki, Batı'nın bugün nesi varsa,
üzerinde yaşadığımız coğrafyadan
kaynaklandığını ileri süren düşün ve
sanat insanlarımız dahi vardır. Dola-
yısıyla, *Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce*'nin Batılılaşma/modernleşmeye
ayrılan bu cildinin, bir yandan bu de-
ğer ve anlam çeşitliliğini netleştirme
bir yandan da o eski hasreti, "daha iyi
ve mutlu" yaşama hasretini gerçek-
leştirme yolunda en küçük bir katkı-
sı, ortaya konan çabaların manevi
ödülü olacaktır.

Uygur KOCABAŞOĞLU